

Malmö högskola

Lärarytbildningen

Barn Unga Samhälle (BUS)

Examensarbete

15 högskolepoäng

**Utslussning av elever i
förberedelseklass - visioner och
verklighet**

Transferring students into preparatory classes – visions and reality

Ina Adolfsson

Lärarexamen 210hp

Examinator: Caroline Ljungberg

Barndoms- och ungdomsvetenskap

2009-01-16

Handledare: Sara Berglund

Abstract

Titel: Utslussning av elever i förberedelseklass- visioner och verklighet

Författare: Ina Adolfsson

Förberedelseklasser är något som blir allt mer vanligt i dagens skolor. Så snart som möjligt ska dessa elever integreras i de ordinarie klasserna på skolan. I läroplanen står det att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Under hösten 2008 publicerade Skolverket ett material med allmänna riktlinjer för utbildning av nyanlända elever. Genom en kvalitativ studie på Körsbärsskolan intervjuas tre pedagoger med anknytning till elever i förberedelseklass.

Syftet med uppsatsen är att studera vilka tankar och praktiker som styr utslussningen av elever från förberedelseklasser till ordinarie klasser på Körsbärsskolan. Litteraturstudier visar på att en successiv integrering efter elevens egna förutsättningar är att föredra. I analysen jämförs resultatet från intervjuerna med tidigare litteraturstudier. Intervjuerna och resultatet visar hur pedagogerna har ambitionerna att arbeta efter de riktlinjer som Skolverket publicerat men de ekonomiska resurserna räcker inte till.

Nyckelord:

Förberedelseklass, utslussning, ordinarie klass, nyanlända invandrare, integrering, pedagoger

Innehållsförteckning

Abstract

Nyckelord

1. Inledning	7
1.1 Syfte	9
1.2 Disposition	9
2 Begreppsdefinitioner	10
3. Forskningsöversikt och teoretisk förankring	11
3.1 Språket och lekens betydelse för kommunikation	11
3.2 Integration av nyanlända invandrare	12
3.3 Psykisk hälsa och bearbetning av traumatiska upplevelser	14
4. Metod	16
4.1 Metodval och metoddiskussion	16
4.2 Urval och genomförande	16
5. Analys	18
5.1 För- och nackdelar med utslussning och integrering till ordinarie klasser	18
5.2 Nedflyttning av elever	19
5.3 Stödet i de ordinarie klasserna under och efter utslussning	20
5.4 Ambitionerna kring utslussningen och verklighetens vardag	21
5.5 Hälsoperspektivets betydelse för utvecklingen	23
5.6 Förhållningen till Skolverkets riktlinjer	24
5.7 Sammanfattning och slutsatser	24
6. Diskussion och kritisk reflektion	27

6.1 Förslag på vidare forskning.....	28
7. Referenser	29
7.1 Elektroniska referenser.....	30

1. Inledning

I dagens skolor blir det allt mer vanligt med förberedelseklasser. Förberedelseklasserna tar främst hand om nyanlända elever, men även elever som har stora brister i det svenska språket. De nyanlända eleverna kommer ifrån hela världen, vissa av dem från krigsdrabbade länder. Det kan även vara elever som bott i Sverige under sin uppväxt, men som inte har lärt sig språket då de levt i segregerade områden. I förberedelseklasserna ges eleverna undervisning i bland annat svenska som andraspråk och matematik. De får även handledning på modersmålet och modersmålsundervisning om det finns minst åtta barn med samma modersmål i kommunen. Eleverna ska slussas ut till ordinarie klasser och hur detta görs ser olika ut på olika skolor och kommuner. Många skolor integrerar eleverna successivt och börjar med de praktiska ämnena för att sedan utöka med fler ämnen. Andra skolor direktintegrerar eleverna i de ordinarie klasserna. Arbetssättet i en förberedelseklass är väldigt annorlunda jämfört med i en vanlig klass, något som eleverna får uppleva vid utslussningen.

Det finns ganska lite forskning kring förberedelseklasser och utslussningen trots att detta är vanligt förekommande. Riktlinjerna från Skolverket (2008) är otydliga och kan tolkas på många olika sätt, något som skolorna även gör. Genom att ha lösa direktiv finns det ingen klar ansvarsman och utformningen sker på olika sätt. Uppföljningen av utslussningen kan bli svår att göra då vissa elever tillhör andra skolor och vid utslussningen ”bryter” de med den gamla skolan. Under och efter utslussningen behöver eleverna fortfarande stöd i undervisningen men detta är en ekonomi och resursfråga.

Många utslussade elever får inte det stöd de behöver i sina ordinarie klasser för att klara undervisningen, trots att det står i Lpo94 att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov. Det står vidare att undervisningen ska främja elevernas fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper (Skolverket, 2004). I Skollagen § 2 står det att alla barn ska, oberoende av kön och geografiskt hemvist, ha lika tillgång till utbildningen i det offentliga skolväsendet. Vidare står det att utbildningen ska ge eleverna kunskaper och färdigheter samt främja deras harmoniska utveckling (Skolverket, 2004). Hur ser det ut i verkligheten, följer skolan det som står i Lpo94 och

i Skollagen, att alla barns utveckling ska främjas och att undervisningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och behov (Skolverket, 2004)?

Läraren Christina Rodell Olgaç menar att utslussningen av elever måste ske utifrån barnens egna förutsättningar och att det är viktigt att övergången är väl planerad tillsammans med berörda föräldrar och kommande klasslärare (Rodell, 1995 s.55). I de mottagande klasserna måste lärarna vara förberedda, då det är lättare att integrera elever i en klass som har en stor beredskap och där läraren har en stor kunskap kring bland annat andraspråksinläringen (Rodell, 1995 s.55, 64). I en rapport från Myndigheten för skolutveckling (2005 s.8ff) skriver de att det framkommer att det finns verksamheter som har bättre och sämre förutsättningar. En successiv integration av eleven till ordinarie klass anses vara bättre än en direkt integrering (oftast då eleven lärt sig svenska tillräckligt bra). Enligt rekommendationerna från Skolverket (2008) bör skolorna placera eleverna efter en individuell bedömning. Många skolor har goda erfarenheter av att låta nyanlända elever, som är placerade i förberedelseklass, delta i undervisningen i ordinarie klasser i t.ex. praktiska ämnen för att ge dem möjlighet att tidigt bli delaktiga i skolans gemensamma liv (Skolverket, 2008 s.13). I rapporten av Myndigheten för skolutveckling (2005) hävdas det att elever som ges fortsatt stöd i undervisningen efter övergång till ordinarie klass har större förutsättningar att klara sig, än en elev som inte ges något extra stöd efter övergång. Även elever som förutsättningslöst placeras i en förberedelseklass hävdas ha sämre förutsättningar än en elev som direktintegreras i ordinarie klasser med rätt stöd för att klara sig (Myndigheten för skolutveckling, 2005 s.9).

Skolverket (2008) skriver i sina allmänna råd för utbildning av nyanlända elever, att kommunen bör utvärdera effekterna av sina riktlinjer samt följa upp i vilken utsträckning behovet av modersmålslärare och lärare i svenska som andraspråk ska kunna tillgodoses inom kommunen. Skolan bör bedöma i vilken grad de nyanlända elevernas behov av modersmålsundervisning, studiehandledning och undervisning i svenska som andraspråk kunnat tillgodoses. De bör även utvärdera effekterna av den enskilde elevens placering (Skolverket, 2008 s.17). Barn och ungdomar som inte får möjlighet till undervisning på modersmålet riskerar att hamna på för låg utbildningsnivå i andra ämnen på grund av bristande kunskaper i svenska (Integrationsverket, 2004 s.21).

1.1 Syfte

Syftet med uppsatsen är att studera vilka tankar och praktiker som styr utslussningen av elever från förberedelseklasser till ordinarie klasser på Körsbärsskolan.

Frågeställningarna lyder:

- Hur ser utslussningen från förberedelseklasser till kommande ordinarie klasser ut på Körsbärsskolan?
- Vilka ambitioner har skolan och dess pedagoger med utslussningen av elever i förberedelseklasser till ordinarie klasser?
- Vad händer i mötet mellan skolan och pedagogernas vision och verkligheten?
- Hur förhåller sig personalen på Körsbärsskolan till de riktlinjer som finns i styrdokumentet?

1.2 Disposition

Nedan följer kapitel 2. *Begreppsdefinitioner* där det redogörs för de begrepp som används i uppsatsen.

Direkt där efter kommer kapitel 3. *Forskningsöversikt och teoretisk förankring* som redogör litteraturen och forskningen kring ämnet.

I kapitel 4. *Metod* redovisas studiens tillvägagångssätt, urval och forskningsetiska överväganden.

Nästkommande kapitel, 5. *Analys* innefattar resultatet av undersökningen med respondenternas svar. Kapitlet ger även svar på de frågeställningar som uppsatsen grundar sig på. Resultat och litteraturgenomgång diskuteras utifrån syfte och frågeställningar där slutsatser av studien dras.

Kapitel 6. *Diskussion och kritisk reflektion*. I detta kapitel reflekteras uppsatsens pedagogiska och didaktiska följder och tillvägagångssätt. Förslag på vidare forskning ges i kapitlet.

2 Begreppsdefinitioner

I texten används olika begrepp och här nedan förklaras några av dem utifrån definitioner som Skolverket använder (Skolverket, 2008 s. 4).

- **Förberedelseklass** - Grupp eller klass där nyanlända elever i grundskolan får introduktion och grundläggande svenskundervisning.
- **Nyanländ** - Barn som kommer till Sverige nära eller under sin skoltid i grundskolan. De har inte svenska som modersmål och kan oftast inte tala eller förstå svenska.

Det finns ytterligare några begrepp i texten som nedan definieras för att underlätta. Dessa definitioner är inte gjorda av Skolverket utan av mig själv.

- **Ordinarie klass** – Den klass på skolan som eleven placeras i efter förberedelseklassen.
- **Utslussning** – När eleverna integreras i de ordinarie klasser som de ska gå resten av skolgången i.
- **Pedagog** – En anställd på skolan som arbetar i klass med barnen.

3. Forskningsöversikt och teoretisk förankring

3.1 Språket och lekens betydelse för kommunikation

Att få gå i skolan betraktas i många länder som något värdefullt då det inte är obligatoriskt eller möjligt i alla länder. I Sverige är det skolplikt och för många av de barn som kommer från andra länder innebär detta att de inges en framtidstro (Rodell, 1995 s. 5). De nyanlända barnen har olika bakgrund, det finns de som aldrig har gått i skolan och det finns de som kommer från mer traditionella och auktoritära skolor. Dessa barn får, i förberedelseklasserna, lära sig hur det går till demokratiskt i klasserna och hur skolan fungerar. För ett barn som inte gått i skola överhuvudtaget eller som kommer från en auktoritär skola är detta ovant och det kan ta lång tid att anpassa sig (Rodell, 1995 s. 5f). Eleverna får en lugn start och tid att återhämta sig och komma i kontakt med sig själv samtidigt som de får en effektiv och välfokuserad undervisning för att de snabbt ska kunna tillägna sig ett ”överlevnadsspråk”. Om eleverna inte får den möjligheten utan placeras i ordinarie klass direkt kan konsekvenserna bli förödande då de bara sitter av tiden eller utan ett meningsfullt sätt lär sig svenska (Skolverket, 2001 s. 68 Rodell, 1995 s. 65). Det finns elever som kommer till Sverige med stora brister även i sitt modersmål. De behärskar inte något språk på så sätt att de kan uttrycka abstrakta tankar eller känslomässiga förhållanden (Svensson, 1998 s. 194).

Pedagogen Gunilla Ladberg beskriver språket som en ömtålig planta när det är nytt och det är då som det behövs mest stöd. Det är både smärtsamt och skrämmande att inte bli förstådd. När barnen upplever tydliga begränsningar i svenskkunskaperna och att det är svårt att bli förstådd blir det ofta missförstånd och konflikter med andra barn. Många av barnen som inte kan uttrycka sig verbalt använder istället kroppen och knuffar eller slåss. Det kan även hända att barnen istället ger upp och slutar försöka bli förstådd (Ladberg, 1996 s. 26f Rodell, 1995 s. 53).

Genom att använda sig av leken i skolan kan barnen prova nya sätt att förhålla sig på och genom detta utveckla sig. Barnen lär sig att hitta en plats i gruppen och genom leken lär de sig att relatera till olika regler (Rodell, 1995 s. 22, s. 41). I samspelet med andra vuxna och barn utvecklas elevernas sociala erfarenheter och genom leken blir de mer medvetna om olikheter i sitt eget och andras perspektiv. Konflikter som sker i samband med leken tvingar eleverna till att lära sig att kompromissa för att leken ska

kunna fortsätta, skriver Oddbjørn Evenshaug och Dag Hallen, vid Pedagogiska forskningsinstitutet på Universitetet i Oslo. Evenshaug och Hallen (2001 s. 266) skriver att den schweiziske psykologen och forskaren Jean Piaget menade att leken tillsammans med imitation är grundläggande för barns kognitiva utveckling. Genom leken anpassas de tidigare kunskaper och erfarenheter som barnet har för att strukturera leken. Med leken kan barnen hitta nya vänner och med vänner lär barnen sig ännu mer svenska för att kunna kommunicera med sina vänner. Barn lär sig språk för att de vill och behöver prata med människor som de tycker om. Det är vanligt att barnen talar som dem de vill likna eftersom kamraterna är viktiga. (Evenshaug & Hallen, 2001 s. 266 Ladberg, 1996 s. 22, s. 32).

Elevernas socialisation och identitetsskapande kan påverkas av livet i skolan. På lektionerna lär sig eleverna inte enbart om det specifika ämnet, utan de lär sig även om de sociala koder som finns i klassen. Eleverna lär sig hur de uppfattas av varandra och av personalen och det blir tydligt om eleven är omtyckt eller inte och hur pass duktig han eller hon är (Evenshaug & Hallen, 2001 s. 254). I förberedelseklasserna får eleverna lära sig de grundläggande kunskaperna i svenska samtidigt som de lär sig att fungera demokratiskt i klassrummet. Det är deras väg in i den svenska skolan där de lär sig skolans arbetsmetoder, regler och olika förhållningssätt (Rodell, 1995 s. 6).

3.2 Integration av nyanlända invandrare

Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket, Migrationsverket, Myndigheten för skolutveckling, Statens skolverk och Sveriges Kommuner och Landsting har ingått en överrensommelse om utveckling av introduktionsinsatser för nyanlända invandrare i Sverige (2006). Samverkan sker i syfte att ge stöd till olika aktörer på regional och lokal nivå i deras arbete med tidiga introduktionsinsatser för nyanlända invandrare.

Gemensamt skall myndigheterna verka för att introduktionsinsatserna utformas på så sätt att den stödjer en snabb och effektiv etablering.

”Introduktionen skall underlätta för den enskilde att bli självförsörjande och utnyttja och utöva sina medborgerliga skyldigheter, rättigheter och möjligheter” (Arbetsmarknadsstyrelsen m.fl. 2006 s. 3)

Språkstudier i svenska för invandrare är grunden i introduktionsprogrammet. Parallellt med språkundervisningen bör introduktionen innehålla praktik på en lämplig arbetsplats. Orientering om svenska samhällsförhållanden genom information och kontakter med arbetsliv och föreningar är ett annat inslag i introduktionen. Avsikten är att berörda myndigheter och kommuner skall erbjuda nyanlända riktade insatser för att underlätta en snabb etablering i det svenska samhället.

Problembilden när det gäller introduktionen för nyanlända invandrare är att det är en långsam etablering på arbetsmarknaden. Det är få som har någon kvalificerad kontakt med arbetslivet under introduktionen (Råbergh m.fl. 2008 s. 12ff).

Den svenska introduktionen för nyanlända invandrare har i stort sett varit oförändrad i över tjugo år. Under denna tid har Sverige blivit ett av västvärldens stora flyktingmottagande länder. Trots det är det fortfarande ”de” som ska anpassa sig till ”oss” menar Enström när hon skriver att det som måste förändras inte bara är människors attityder utan det är i minst lika hög grad politiken som kräver en attitydförändring. De mål som uppställdes i 1997 års integrationspolitik har mest bara blivit vackra ord menar Enström, samtidigt som hon påpekar att flera granskningar visar att integrationspolitiken har misslyckats. Trots det har samma invandringspolitik fortsatt bedrivas av staten, istället för att anpassa den generella politiken till samhällets mångfald hävdar Enström (2008).

År 2006 var antalet berättigade till introduktionsprogrammet 27 000 personer. Integrationsfrågorna har även kommit att bli en central plats i EU:s arbete för sysselsättning och social sammanhållning (Råbergh m.fl. 2008 s. 51ff). Några av de metoder som behöver utvecklas för att förbättra introduktionen är att olika insatser måste kunna ske parallellt. Konflikterna mellan olika regelsystem och berörda aktörers mål för verksamheten samt att staten inte lyckas samordna politikerområdet och ge myndigheterna tydliga uppdrag leder till att samverkan inte gett önskade resultat (Råbergh m.fl. 2008 s. 54).

Samhällets ansvar är att ha integrationsfrämjande insatser som ”skall syfta till mångkulturell samexistens på lika villkor utan segregering eller hälsorelaterad ojämlikhet” (Integrationsverket, 2004 s. 10). En av de viktigaste

arenorna för etablering och integration är arbetslivet. På en arbetsplats finns möjligheten till att komma i kontakt med det svenska språket, samhället och människor av olika bakgrund. Olika etniska grupper är ofta segregerade när det gäller bostäder, skola, arbete och inkomster och detta leder till bristande interaktion och förståelse mellan grupperna (Integrationsverket, 2004 s. 10, s. 22). Integreringen av föräldrarna har betydelse för relationen till barnen då barnen ofta växer snabbare in i det nya landets regler, värderingar och normer. Om föräldrarna saknar kontakt med det svenska samhället kan det vara svårt för dem att agera förebilder för barnen menar Darvishpour (2004). Integrationen fördelas mellan hemmet och skolan i första hand, men barnet kanske måste förhålla sig till de båda parternas olika värderingar. Familjens och samhällets värderingar kan se olika ut beroende på om familjen är integrerad eller inte (Hylland Eriksen 2000).

Mellan 1985-1991 hamnade många flyktingar i kommuner med tomma lägenheter och dålig arbetsmarknad, något som fick långsiktiga negativa konsekvenser för arbetsmarknadsintegrationen (Emilsson, 2008). Enligt Emilsson har det länge varit en uttalad politisk ambition att nyanlända invandrare ska bosätta sig där det finns arbete, trots erfarenheterna från 1985-1991 har de politiska instrumenten för att styra bosättningen försvagats. Statlig styrning av asylsökandes och nyanlända invandrades bosättning har efterlysts av kommuner med stor flyktingmottagning. De hänvisar till problem med trångboddhet, svag arbetsmarknad och problemen med etnisk boendesegregation (Emilsson, 2008). Bristande språkkunskaper kan vara en orsak till varför människor med utländsk bakgrund lever i segregerade områden där de inte behöver kommunicera med det svenska språket utan klarar sig med sina modersmål menar Bergström (2002). Bosättningen i segregerade bostadsområden leder till begränsade möjligheter att tala svenska, något som i sin tur kan vara ett hinder för arbetsmarknadsetableringen (Emilsson, 2008).

3.3 Psykisk hälsa och bearbetning av traumatiska upplevelser

Psykiska och sociala påfrestningar såsom våld, rädsla, sorg och maktlöshet är det många av de nyanlända barnen som utsatts för. De har inte fått någon möjlighet till att bearbeta sina känslor utan de har tvingats hålla dem tillbaka. Det är viktigt att barn och även vuxna får det stöd och den vård som de har rätt till och behöver för att kunna leva ett

fullvärdigt liv. Skolans resurser för elevvård har på senare tid minskat, samtidigt som behoven har ökat. Antalet sökande till barn- och ungdomspsykiatri har ökat kraftigt och det finns tecken på ökade svårigheter och tuffare livssituation för en del barn och ungdomar i samhället. Väntetider på över två år förekommer på barn- och ungdomspsykiatri (Integrationsverket, 2004 s. 21). När det gäller barnens psykiska hälsa och fortsatta utveckling har mottagandet och förhållandet under den första tiden i Sverige stor betydelse. Det innebär för skolans del att lärare tillsammans med elevhälsans personal behöver skaffa sig en bild av barnets bakgrund, upplevelser, skolgång, kunskaper och livssituation. Om eleverna inte får möjlighet att bearbeta de händelser som de varit med om finns det lite utrymme för ett nytt språk och nya kunskaper (Rodell, 1995 s. 8f). En god lärmiljö främjar hälsan och skolan kan utöver det ge trygghet som gynnar självkänslan och delaktigheten. Detta främjar lusten i lärandet och känslan av välbefinnande hos eleverna (Integrationsverket, 2004 s. 21).

4. Metod

4.1 Metodval och metoddiskussion

Som metod används intervjuer för att få reda på hur utslussningen går till i verkligheten och vilka tankar som styr detta. Då uppsatsen studerar pedagogernas uppfattning och åsikter är det en kvalitativ metod som används (Trost, 2005). Intervjuer är ett bra metodval när man vill vara säker på att få svar, då bortfallet brukar vara mindre när man talar med folk än om personer tillfrågas att besvara en enkät skriver Jan-Axel Kylén (2004). Genom intervjuerna ges den bästa förutsättningen för att få fram de bakomliggande tankarna som pedagogerna har. Intervjuerna ger möjlighet till att ställa följdfrågor för att rätt förstå vad det är som pedagogerna vill få fram. Intervjufrågorna var öppna, något som Repstad (1999) skriver ger den intervjuade utrymme för att kunna utveckla sina svar och tankar. Intervjuerna spelades in på bandspelare, samtidigt som anteckningar skedde löpande under intervjuerna för att senare sammanställas.

4.2 Urval och genomförande

Uppsatsen fokuserar på en skola som i uppsatsen kallas Körbärsskolan. Skolan är en F-6 skola där de även har förberedelseklasser. Den ligger i utkanten av en större stad med många olika etniska ursprung. Körbärsskolan har valt att delat upp de två förberedelseklasserna så att det finns en klass med elever i skolår 1-3 och en med elever i skolår 4-6. Skolan har vid undersökningstillfället sammanlagt 30 stycken elever som går i dessa klasser och ett flertal elever som är utslussade i ordinarie klasser.

Undersökningsgruppen består av tre pedagoger på skolan. Två av pedagogerna är verksamma i förberedelseklasserna på skolan. Pedagog 1, ”Erika”, arbetar med eleverna som kommer att gå i år 1-3 och den andra pedagogen ”Matilda” arbetar med de elever som kommer att gå i år 4-6. Erika och Matilda är utvalda för att kunna få insyn i deras bakomliggande tankar kring utslussningen av elever från skolår 1-3 och 4-6. Det är i hög grad just de som styr hur utslussningen ska ske.

Den tredje pedagogen, ”Johanna”, är lärare i en ordinarie klass som några av eleverna slussas ut till. Johanna har såväl elever som redan är utslussade i sin klass som elever som är på väg att bli det.

De tre pedagogernas bakomliggande tankar till utslussningen kan påverka hur den faktiskt ser ut på Körsbärsskolan. Även Johanna, i den ordinarie klassen, har idéer kring hur utslussningen ska ske och kan eventuellt påverka hur den går till. Anledningen till varför just dessa personer på skolan har valts är att det är de som har kontakten med eleverna och det är även pedagogerna som anordnar utslussningen av eleverna.

Den information som gavs under intervjuerna är de specifika pedagogernas egna åsikter, tankar och värderingar. Den kan alltså inte betraktas som generell för alla pedagoger.

4.3 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) skriver om vikten av forskning samtidigt som de tar upp att samhällets medlemmar har ett berättigat krav på anonymitet. Detta krav kallas individskyddskravet och är den självklara utgångspunkten för forskningsetniska överväganden. För att kunna avväga en konflikt mellan forskningskravet och individskyddskravet har Vetenskapsrådet upprättat forskningsetniska principer. Dessa syftar till normer och förhållanden mellan forskare och deltagare (Vetenskapsrådet, 2002 s. 5ff). Uppsatsens struktur och uppbyggnad har anpassats efter de forskningsetniska principerna.

I enighet med Vetenskapsrådets principer informerades pedagogerna, i samband med intervjuerna, om uppsatsens och intervjuens syfte. De upplystes om att uppsatsen kommer att redovisas på Malmö högskola samt publiceras i databasen MUEP under våren 2009. Pedagogerna informerades även om att svaren från intervjun kommer användas som information om hur utslussningen av förberedelseklass elever på Körsbärsskolan ser ut. För att inte kunna identifiera personerna är pedagogernas och skolans namn fingerade.

5. Analys

5.1 För- och nackdelar med utslussning och integrering till ordinarie klasser

Den gemensamma nämnaren i svaren vad gäller utslussningen av elever på Körsbärsskolan är att pedagogerna är överens om att den sker successivt när läraren i förberedelseklassen anser att eleven är ”redo”. Definitionen av att eleven är redo är dock oklar och det är som nämnt pedagogerna i klassen som bestämmer detta. Elever som börjar slussas ut och som i förberedelseklassen anses redo uppfyller i vissa fall inte de kriterier som pedagogerna i de ordinarie klasserna anser att de behöver. Problematiken som kan uppstå är de elever som aldrig blir redo men ändå måste slussas ut då de inte kan gå hela skolgången i förberedelseklass. Dessa elever kan hamna i en gråzon där de aldrig blir redo att gå över till ordinarie klass då det är för många bristande kunskaper. Ambitionen hos pedagogerna är samstämmiga när det gäller att eleverna ska gå ut i ordinarie klass så fort som möjligt när de är redo, men hur problematiken kring de elever som inte blir redo kvarstår. Skolan är barnens viktigaste arena för etablering och integration, likt det för vuxna är arbetslivet som är deras viktigaste arena. För att öka förståelsen mellan olika grupper och öka integrationen är det viktigt att barnen i förberedelseklasserna kommer ut i de ordinarie klasserna så fort som möjligt (Integrationsverket, 2004 s. 22). Svårigheterna blir de elever som termin efter termin inte blir redo för att gå ut på full tid i den ordinarie klassen. Utslussningen måste ske utifrån elevens egna förutsättningar och övergången måste vara noggrant planerad skriver både Rodell (1995 s. 55) och Skolverket (2001 s. 68). Däremot skrivs det inget om hur skolan och pedagogerna ska gå till väga då elever inte blir redo.

När eleven väl är redo att slussas ut tar läraren kontakt med föräldrarna för att bestämma ett möte med en tolk. På mötet diskuteras det i samverkan med föräldrarna om vilket år eleven ska börja i och hur utslussningen ska gå till. Pedagogerna upplever ofta att detta är något som föräldrarna tycker är positivt och de har förståelsen för att eleven flyttas ned för sin egen skull. Rodell (1995 s. 63) skriver att samtal och en nära kontakt med föräldrarna är extra viktigt när det handlar om flyktingbarn. Läraren i förberedelseklassen tar kontakt med den nya klassens ansvariga lärare när det är bestämt vilket år eleven ska gå i. Om eleven inte tillhör Körsbärsskolan kontaktas istället den

aktuella skolan för närmare bestämmelser. Det är viktigt att eleven har en egen sittplats samt att eleven är med så mycket som han eller hon kan (Rodell, 1995 s. 55).

Eleven börjar ofta med ämnen som den kan klara av utan att behöva vara så bra på svenska. De ämnen som eleverna brukar börja utslussningen i är slöjd, musik och idrott. För eleverna i år 4-6 är det även vanligt att börja läsa engelska i den klass som de senare kommer att tillhöra. Äldre elever slussas omgående ut på engelska i ordinarie klass efter att, i förberedelseklassen, intensivt läst engelska så att de har den bas som krävs för att följa med i undervisningen. Detta görs på samma sätt som intensivläsningen av svenskan (Skolverket, 2001 s. 68). Genom ett projekt i skolbiblioteket hjälps eleverna att knyta an nya band och integreras i hur det fungerar i år 4-6 (i klasserna, med klasskamraterna och allmänt på skolan). Eleverna får en möjlighet att känna av stämningen bland eleverna och även genom att iaktta lär de sig de sociala koderna som finns bland (Evenshaug & Hallen, 2001 s. 245). Läsgrupperna korsar klasserna och där läser eleverna gemensamt en bok, som de vid träffar diskuterar och skriver om. Eleverna är inelade efter läsförmåga och gemensamt intresse, så gott det går.

5.2 Nedflyttning av elever

Det är vanligt att eleverna flyttas ner ett år eller två, med undantag för de elever som åldersmässigt tillhör år 1. ”Uppskattningsvis är det 60-70% av barnen som flyttas ner ett år” (Matilda 2008-11-24). Detta görs beroende på hur eleven ligger kunskapsmässigt och socialt. Det är vanligt förekommande att eleverna har bristande kunskaper ifrån hemlandet och det finns inte tillräckligt med tid för att ge dem dessa kunskaper om man placerar dem efter deras ålder, menar Matilda. Genom att flytta ner dem ett eller två år ges de en chans att ta igen saknad kunskap och klara sig bättre i skolan. Matilda och Erika anser båda två att detta är något som föräldrarna förstår och går med på när de talar om det. Vid dessa samtal med föräldrarna har skolan anordnat en tolk som översätter allt till föräldrarnas modersmål och på så sätt kan de ställa de frågor som de vill ha svar på. Däremot flyttas man sällan ner eleverna mer än två år. Vissa elever ligger kunskapsmässigt på en betydligt lägre nivå än andra barn i samma ålder. Dessa elever skulle i många fall behöva flyttas ner mer än två år. Problematiken blir då till exempel när en elev som är tio år flyttas ner i år 1. Ålderskillnaden och kunskapsbristerna blir då påtagligt synbara och det finns en risk för att elevens

självkänsla sänks, samtidigt som risken för att bli retad och utstött blir större. Genom att flytta ner eleverna får även de som är lite äldre möjlighet att leka då det i de lägre åldrarna är vanligt att leken är ett förekommande inslag i lektionerna. Många av barnen i förberedelseklasserna har aldrig lekt och behöver det för att kunna utvecklas vidare och genom leken lär de sig att kommunicera och följa regler (Rodell, 1995 s. 22, s. 41).

5.3 Stödet i de ordinarie klasserna under och efter utslussning

I början får de elever som slussas ut till år 4-6 stöd på lektionerna av en specialpedagog eller någon annan pedagog som eleven känner i de teoretiska ämnena. Under utslussningen och även när de är utslussade får eleverna också extra läxhjälp av lärarna i förberedelseklasserna om det behövs. Myndigheten för skolutveckling (2005) hävdar i sin rapport att elever som ges fortsatt stöd i undervisningen efter övergång till ordinarie klass har större förutsättningar att klara sig än en elev som inte ges något stöd alls. Genom att ”hålla kvar” eleverna några lektioner i veckan minskar man risken för att eleverna tycker att det är alldeles för svårt i den ordinarie klassen och inte vill gå dit mer (Rodell, 1995 s. 56). Eleverna i år 1-3 får däremot inte samma stöd, utan där är det enbart den ordinarie läraren som finns till stöd. Samtidigt finns det färre klasser i år 1-3 på Körsbärsskolan som har möjlighet till att ta emot elever från förberedelseklasserna på grund av att klasserna inte fungerar som de ska och därför inte kan ta emot ytterligare en elev, speciellt inte en elev som är i behov av stort extra stöd. Detta gör att utslussningen skjuts upp tills det finns en klass som kan ta emot eleven. Det blir ofta samma klass som flera av eleverna hamnar i och på så sätt får denna pedagog ännu mer att göra då dessa elever är i behov av ett starkare stöd än många av de andra eleverna. Fler elever under utslussning innebär samtidigt att pedagogerna i de ordinarie klasserna inte räcker till för att kunna hjälpa alla elever. ”Det blir en större utmaning att räcka till eftersom dessa elever ofta kräver mycket stöd under lektionerna” (Johanna 2008-11-24). Det blir i slutändan pedagogen som får ”välja” vilka som får klara sig själv och vilka som får ett större stöd. En extra resurs i klassrummet skulle innebära en belastning på skolans budget, något som det inte finns utrymme för. De lärare som finns på skolan används på alla timmar som de har till förfogande. Det blir alltså någon eller några av eleverna i klassen som blir lidande då de inte får det stöd och den utmaning som de behöver och har rätt till. I Lpo94 (Skolverket, 2004) står det däremot att undervisningen ska främja alla elevers fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i

elevernas bakgrund, erfarenheter, språk och kunskaper. Det står vidare att undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov (Skolverket, 2004).

Föräldrarna har ofta svårt att hjälpa sina barn hemma då det är vanligt förekommande att föräldrarna inte talar svenska eller bara har en begränsad kunskap. Det blir svårt för eleverna att få hjälp med de läxor som de får hem då föräldrarna inte besitter en högre kunskap än barnen själva. Om elevens föräldrar saknar kontakt med det svenska samhället kan det vara svårt för föräldrarna att agera förebilder och ge stöd för barnen, som ofta växer snabbare in i det nya landets regler, värderingar och normer än föräldrarna (Darvishpour 2004). Elevernas möjlighet till hjälp på sitt modersmål är modersmålshandledningen som de har en lektion i veckan. Här ges de möjligheten att få det de inte förstår översatt och förklarat på sitt modersmål. De elever som kommer till Sverige med stora brister i sitt modersmål får svårt även på handledningen då de inte behärskar modersmålet på så sätt att de kan uttrycka abstrakta tankar eller känslomässiga förhållanden (Svensson, 1998 s. 194). Modersmållärarna används flitigt på skolan för att kunna tolka och översätta till föräldrarna, främst de i förberedelseklassen. Detta sker ofta på oplanerade tider då föräldrarna dyker upp på skolan och har frågor. Vid behov av samtal kallas modersmållärarna in som tolkar för att översätta vid till exempel utvecklingssamtal, eller extra samtal kring något som är aktuellt. När modersmållärarna inte finns till hands används istället andra elever som tolkar till föräldrarna.

5.4 Ambitionerna kring utslussningen och verklighetens vardag

Pedagogernas ambitioner och önskemål kring utslussningen är att alla elever ska ut så fort som möjligt i ordinarie klass. Detta för att språket utvecklas bättre och snabbare då eleverna omges av det oftare. Eleverna får möjlighet att komma i kontakt med det svenska samhället och människor av olika bakgrund. Många av de nyanlända eleverna lever i segregerade områden där det finns begränsad möjlighet till att tala svenska (Integrationsverket, 2004 s. 22 Emilsson, 2008). En orsak till varför människor med utländsk bakgrund lever i segregerade område kan vara bristande språkkunskaper då de inte behöver kommunicera med det svenska språket utan klarar sig med sina modersmål

i de segregerade områdena menar Bergström (2002). Det finns negativa effekter av boendesegregationen som visar sig i lägre resultat hos eleverna (Myndigheten för skolutveckling, 2005 s. 18).

”Jag skulle vilja möta eleverna som ska slussas ut redan när de går i förberedelseklassen... för att se hur de jobbar och för att visa barnen att jag har ett intresse för vilka de är, vad de gör i förberedelseklassen och hur det går för dem” (Johanna 2008-11-24).

Tiden är knapp och många obligatoriska möten såsom platsträffar och arbetslagsträffar gör det svårt att hinna med att besöka eleverna. Schemat för år 1-3 ser likadant ut för de flesta klasser och detta innebär att när eleverna i förberedelseklasserna har lektion så har även Johanna det. Det är svårt att gå ifrån om det inte finns någon annan som kan ta Johannas klass. Samtidigt finns möjligheten att ”byta” klass för en dag eller lektion, men denna lösning verkar inte påtänkt i läroplanen.

Något som påverkar utslussningen starkt är utflykter eller ändringar i scheman som gör att eleverna i förberedelseklassen missar lektioner i de ordinarie klasserna. Ibland glömmer lärarna att meddela varandra om ändringar och då missar eleven lektionen. Det är svårt att hålla reda på när vilken elev ska gå till vilken klass i förberedelseklassen och samma sak gäller i de ordinarie.

Problemen med att ha många barn per lärare är något som pedagogerna belyser.

”... om det var runt åtta elever per lärare istället för tio elever som vi har det nu. För då blir det ett större antal elever som klarar sig i nationella proven och det är fler elever som når längre fram i LUS (Läsutvecklingsschema)... och eleverna kan bättre kunna nå upp till de mål som satts.” (Matilda 2008-11-24)

Med tio elever i klassen blir pedagogen tvungen att välja vilka som ska få hjälp under lektionen och se vilka som är i störst behov av hjälp. Även studiehandledningen på modersmålet påverkas av stora elevgrupper i klassrummet. Det blir svårt att hjälpa alla elever då det finns drygt en timme i veckan till förfogande för att, under den tiden, hjälpa ibland upp till nio elever. Under studiehandledningen är det menat att eleverna ska få hjälp med sådant som de inte kan själv eller med hjälp av klasslärarna. Det blir med andra ord en samlad hög av saker som varje elev behöver hjälp med. Även här tvingas läraren att ”välja” elever som ska få hjälp, alternativt bara hjälpa dem med en viss del.

”Alla som vill gå på Körsbärsskolan skulle få gå där... tufft att byta skola en gång till” (Erika 2008-11-27) På grund av skolans maxantal kan inte alla elever som vill gå på Körsbärsskolan. Maxantalet barn i förberedelseklasserna är till för att uppfylla budgeten. Om det skärs ner på elevantalet klarar skolan inte att hålla den budget som är planerad för förberedelseklasserna. Utslussningen av eleverna som tillhör en annan skola går inte lika snabbt, då det oftast bara blir 1 dag/vecka som eleverna kan ta sig till den andra skolan. De små eleverna kan inte gå själva till skolan utan behöver någon som följer dem och det är av denna anledning som eleverna inte kan gå ut på enstaka lektioner flera dagar i veckan. Ofta blir det så att när eleven känner sig trygg och gör framsteg ska han eller hon slussas ut till sin ordinarie skola, för att börja om på nytt igen i en ny skola och i en ny klass. Det blir påfrestande för eleverna att flytta fram och tillbaka och tryggheten i skolan och vännerna försvinner. Mycket av elevernas kraft tas till att anpassa sig och lära känna nya vänner istället för att fokusera på utvecklingen och inläringen av nya kunskaper.

5.5 Hälsoperspektivens betydelse för utvecklingen

En annan aspekt som påverkar pedagogernas ambitioner kring utslussningen är utredningar av olika former såsom skolpsykolog, logoped och elevhälsan. Detta tar lång tid, ibland upp till 1 år innan utredningen är klar. Under tiden är det svårt att placera ut eleven i ”rätt” klass för att den ska kunna utvecklas på det sätt som han eller hon behöver. Det är även svårt att finna material och arbetssätt som främjar elevens utveckling beroende på om eleven har en traumatisk upplevelse eller om den har en diagnos. Efter utredningen behöver pedagogerna rådgöra med resursteamet på skolan för att komma överrens om hur och vad man ska göra.

Eleverna som har utsatts för svåra psykiska och sociala påfrestningar behöver få hjälp med att bearbeta sina känslor för att få en god psykisk hälsa och fortsatt utveckling. Detta innebär för skolan att lärare och elevhälsans personal måste skapa sig en bild av elevens bakgrund (Integrationsverket, 2004 s. 21). Även denna utredning tar tid och kan på många sätt vara väldigt känslig. Traumatiserade elever är starkt påverkade av det de upplevt och några av de vanliga efterreaktionerna är koncentrationssvårigheter, depression och ”flashbacks”. Detta drabbar barnen individuellt och givetvis i olika grad. Det är förståeligt att barnen kan ha svårt att koncentrera sig när mycket av energin går

till att hålla tillbaka de traumatiska upplevelserna. Om eleverna inte får möjlighet till att bearbeta de händelser de varit med om finns det lite utrymme för ett nytt språk och nya kunskaper (Rodell, 1995 s. 8f). Idag är det förekommande med två års väntetid på barn- och ungdomspsykiatri och skolans resurser för elevvård har på senare tid minskat (Integrationsverket, 2004 s. 21).

5.6 Förhållningen till Skolverkets riktlinjer

De allmänna riktlinjerna som Skolverket skrivit är ett nytt material som publicerades under hösten 2008, strax innan uppsatsen påbörjades. Lärarna har tillsammans med rektorn gått igenom materialet och känner väl till det. Många av de riktlinjer som finns i materialet följs redan. Där ges många goda råd, men det finns delar som är svåra att utföra. Matilda nämner kapitlet om modersmål och kartläggning av modersmål. Hennes erfarenhet är att det är svårt att få tag i en modersmålslärare och att det inte alltid är så lätt att få modersmålshandledning till eleverna. Matilda har erfarenhet av att det vid minst ett tillfälle har tagit ett år innan eleven fick en modersmålslärare eller modersmålshandledning. Modersmålsstödet gör att eleverna lättare lär sig svenska då modersmålsläraren blir en trygghet mellan det kända och okända (Ladberg, 1996 s. 18).

5.7 Sammanfattning och slutsatser

Pedagogerna och litteraturen talar båda för att en successiv integrering är det mest lämpliga för eleverna. Enligt Rodell (1995 s. 55), Skolverket (2001 s. 68) och Integrationsverket (2004 s. 22) bör utslussningen ske så snart som möjligt men utifrån elevens egna förutsättningar. Även pedagogerna tycker att eleverna ska slussas ut så fort som möjligt när de är redo. Begreppet redo är dock oklart och idag är det pedagogerna i förberedelseklassen som avgör när eleven är redo. Problematiken blir de elever som blir utslussade för tidigt och får väldigt svårt att följa med i den ordinarie klassen. Det finns de elever som termin efter termin under utslussningen fortfarande inte är redo att gå ut på full tid i den ordinarie klassen. I segregerade områden finns det en begränsad möjlighet till att använda det svenska språket och då blir skolan det enda forumet där barnen kommunicerar med det svenska språket (Bergström 2002, Emilsson, 2008, Integrationsverket, 2004). Därför är det viktigt att även föräldrarna integreras så att de

kan agera förebilder och hjälpa barnen, något som är svårt om föräldrarna saknar kontakt med det svenska samhället (Darvishpour, 2004).

Det är, enligt pedagogerna, vanligt att eleverna flyttas ned en eller två årskurser för att de ska få möjlighet att ta igen saknad kunskap och klara sig lättare i skolan. Vissa elever ligger dock kunskapsmässigt och socialt på en betydligt lägre nivå än andra jämnåriga. Dessa elever skulle behöva flyttas ner mer än två år men det är enligt pedagogerna inte ett alternativ då risken för att elevens självkänsla sänks och risken för att eleven blir retad och utstött på grund av bristande kunskap och ålderskillnaden är påtagliga.

Eleverna som slussas ut till år 4-6 får stöd på de teoretiska lektionerna av en specialpedagog eller någon annan vuxen som eleven känner sedan tidigare. Myndigheten för skolutveckling (2005) hävdar i sin rapport att de elever som ges ett fortsatt stöd har större förutsättningar för att klara sig än en elev som inte ges något stöd alls. De elever som slussas ut till år 1-3 får däremot inget extra stöd utöver den personalstyrka som redan finns i klassen. Ett flertal av de ordinarie klasserna i år 1-3 är för närvarande väldigt stökiga och kan inte ta emot ytterligare elever. Detta resulterar i att de elever som ska slussas ut antingen får vänta eller placeras flera stycken i samma klass. Pedagogerna i dessa klasser hävdar att det kan hämma en del elever då de tvingas att välja vilka elever som ska få extra stöd och låta de som kan klara sig själva. Detta strider dock mot det som står i Lpo94 (Skolverket, 2004) att undervisningen ska främja alla elevers fortsatta lärande och kunskapsutveckling med utgångspunkt i elevernas bakgrund, erfarenheter, språk och kunskaper. Det står vidare att undervisningen skall anpassas till varje elevs förutsättningar och behov (Skolverket, 2004). Just problemet med att ha många barn per lärare är något som pedagogerna belyser. De anser att om elevantalet sänks från tio till åtta elever per lärare i förberedelseklasserna, så höjs antalet elever som klarar sig i de nationella proven samt de uppsatta mål som finns. Men på grund av skolans ekonomi är de tvungna att ha ett maxantal på tio elever för att klara budgeten. Skolan har även ett maxantal för hur många elever som totalt får gå på skolan. Detta resulterar i att det inte är möjligt att låta alla elever som vill, gå på Körsbärsskolan. De elever som inte tillhör skolan får istället slussas ut på den skola som de hör till.

Under hösten 2008 publicerade Skolverket (2008) ett material med allmänna riktlinjer kring att undervisa elever med svenska som andraspråk. Detta material har pedagogerna på skolan gått igenom på en studiedag tillsammans med rektorn på skolan. Många av de råd och riktlinjer som finns i materialet genomsyrar redan verksamheten och pedagogernas inställning till materialet tolkas som positiv då det är lättare att referera till ett skrivet material. Enligt Matilda är det svårt att få tag i en modersmåslärare och modersmålshandledning till eleverna. Hon har erfarenheter av att det i minst ett fall har tagit mer än ett år att få tag på en modersmåslärare och modersmålshandledare.

6. Diskussion och kritisk reflektion

Genom studien belystes de frågeställningar som fanns innan arbetet skrevs. Riktlinjerna som Skolverket sätter upp försöker pedagogerna på Körsbärsskolan uppnå så gott det går. Det största problemet som pedagogerna har är den ekonomiska situationen som hämmar de möjligheterna som kan ges för eleverna. De elever som lever i segregerade områden eller som har föräldrar som inte integrerats i samhället får det ännu svårare i skolan då skoltiden är den enda tid som de använder det svenska språket. Detta kan göra att tiden i förberedelseklassen blir längre och utslussningen till en ordinarie klass tar längre tid än för en elev med större kontakt med det svenska samhället och språket.

Undersökningen hade blivit ännu mer talande om det hade funnits ytterligare en intervju med en lärare i ordinarie klass samt en modersmålslärare. Uppsatsen hade då fått en mer ingående information av modersmålsläraren kring hur denne uppfattar situationen och läromiljön för eleverna i förberedelseklasserna. Metodvalet som används i uppsatsen är att föredra när uppsatsen behandlar djupgående frågor och tankar. En kvantitativ studie hade inte kunnat visa samma resultat som denna kvalitativa studie gjort inom detta undersökningsområde.

Då diktafonen gick sönder under intervjuerna fick jag förlita mig på mina egna anteckningar som gjordes löpande. Vid eftertanke hade det underlättat om ytterligare en person hade deltagit och observerat under intervjuerna. Detta för att ge en mer objektiv syn och belysa saker som jag eventuellt har missat. Det positiva är de uppföljande samtalen och diskussionerna som jag haft med några av pedagogerna då jag i efterhand haft vissa funderingar kring min tolkning av deras svar.

Uppsatsens innehåll kan vara subjektivt med tanke på att jag tidigare varit i kontakt med förberedelseklasser och utslussning av elever. Detta har gjort att det finns förutfattade meningar och förhållningssätt till utslussningen.

6.1 Förslag på vidare forskning

I en vidare forskning hade det varit intressant att ta del av vad eleverna och dess föräldrar tycker och tänker kring utslussningen ur förberedelseklasser och integreringen i skolan.

Det hade varit intressant att få insikt i modersmåslärares och modersmålshandledarnas syn på förberedelseklasser och utslussningen av elever i förberedelseklass. Det är en stor del som läggs på modersmåslärarna och handledarnas axlar som tyvärr har ytterst lite tid avsatt för eleverna. Hur ser deras syn på integreringen ut och hur upplever de arbetet med eleverna i förberedelseklasserna och de elever som slussas ut i de ordinarie klasserna?

7. Referenser

- Bergström, Malin (2002). *Sveriges ensamkommande barn: En studie av konstruktionen "flyktingbarnet"*. Linköpings universitet, Institutionen för tematisk utbildning och forskning.
- Darvishpour, Mehrdad 2004 *Invandrarkvinnor som bryter mönstret* Lund: Liber AB
- Enström, Nina (2008) "Vi" Och "Dom" Måste uppdateras .I *Förskolan*, (4), 30-31.
- Evenshaug, Oddbjørn & Hallen, Dag (2001) *Barn- och ungdomsvetenskap* Lund: Studentlitteratur
- Hylland Eriksen, Tomas 2000 *Små platser – Stora frågor* Nora: Nya Doxa
- Integrationsverket (2004) *Nationell samsyn kring hälsa och den första tiden i Sverige* Norrköping: Integrationsverket
- Kylén, Jan-Axel (2004) *Att få svar - intervju- enkät- observation* Stockholm: Bonnier utbildning
- Ladberg, Gunilla (1996) *Barnen och språken - Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj och förskola* Lund: Studentlitteratur
- Myndigheten för skolutveckling (2005) *Vid sidan av eller mitt i? – om undervisning för sent anlända elever i grund- och gymnasieskolan* Stockholm: Liber
- Repstad, Pål (1999) *Närhet och distans* Lund: Studentlitteratur
- Rodell Olgaç, Christina (1995) *Förberedelseklassen – en rehabiliterande interkulturell pedagogik* Göteborg: Graphic Systems
- Råbergh, Christian & Sekretariatet för NTG-asyl och integration (2008) "Introduktion och integration av nyanlända invandrare och flyktingar." I *Asylmottagande i fokus – En skriftserie från NTG-asyl & integration Nr. 7*
- Skolverket (2001) *Att undervisa elever med Svenska som andraspråk – ett referensmaterial* Stockholm: Skolverket
- Skolverket (2004) *Läroplanen, i Lärarens handbok* Solna: Lärarförbundet
- Skolverket (2004) *Skollagen, i Lärarens handbok* Solna: Lärarförbundet
- Skolverket (2008) *Allmänna råd för utbildning av nyanlända elever* Stockholm: Skolverket
- Svensson, Ann-Katrin (1998) *Barnet, språket och miljön* Lund: Studentlitteratur
- Trost, Jan (2005) *Kvalitativa intervjuer* Lund: Studentlitteratur
- Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

7.1 Elektroniska referenser

Arbetsmarknadsstyrelsen, Integrationsverket, Migrationsverket, Myndigheten för skolutveckling, Skolverket & Sveriges Kommuner och Landsting (Reviderad mars 2006) *Överrensommelse om utveckling av introduktionsinsatser för nyanlända invandrare i Sverige*

<http://www.arbetsformedlingen.se/admin/Documents/ams/introd.pdf> Tillgänglig 2008-12-27 kl. 13.40

Emilsson, Henrik (2008-01-21) *Nyanlända invandrare bosätter sig inte i regioner med god arbetsmarknad*

<http://www.temaasyl.se/Templates/Page.aspx?id=2250> Tillgänglig 2008-12-27 kl. 17.04

7.2 Intervjuer

”Erika” 2008-11-27

”Johanna” 2008-11-24

”Matilda” 2008-11-24